

چشمیت از نگاه فیاض

گزارشی از مواجیه

فردان با فرهنگ جاهلیت

مؤلف:

چشمه مدینه

■ جاهلیت از نگاه قرآن؛ گزارشی از مواجهه قرآن با فرهنگ جاهلیت

■ فاطمه بدیعی

■ آماده‌سازی متن: واحد فنی و تحقیقات انتشارات مرسل

■ چاپ اول / اسفند ۱۳۹۸ / ۵۰۰ نسخه

■ شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۲-۵۸-۲

■ قیمت: ۱۰۹۰۰ تومان

■ حق چاپ محفوظ است و تکرار کل یا بخشی از این کتاب

مجاز نمی‌باشد.

ناشر برگزیده ۳ ساله
مایشگاه بین‌المللی کتاب تهران (۹۷ و ۱۳۸۴)

ناشر شایسته تقدیر سال ۱۳۹۲

انتشارات مرسل
مجموعی از بهترین

Morsal Publications

www.morsalpub.com

ارتباط با خوانندگان و خرید اینترنتی:

دفتر پخش: ۰۳۱-۵۵۴۵۴۵۱۳

همراه: ۰۹۱۳ ۱۶۱ ۳۵۴۶ تلفن: ۰۳۱-۵۵۴۵۳۰۳۳

سامانه پیامکی: ۵۰۰۰۱۳۳۳۴۴ صندوق پستی: ۸۷۱۳۵/۱۳۳۵

سماهه: ریعی، فاطمه؛ ۱۳۵۳.

عنوان و نام پدیدآور: جاهلیت از نگاه قرآن: گزارشی از مواجهه قرآن با

فرهنگ جاهلیت مؤلف: فاطمه بدیعی.

مشخصات نشر: تهران: مرسل، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۲۷۲ ص؛

شابک: ۷۸-۹۶۴-۹۷۲-۵۸۰-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۶۶ - ۲۷۱؛ همچنان به صورت زیرنویس

موضوع: جاهلیت در قرآن

موضوع: جهل -- جنبه‌های قرآنی

موضوع: زنان در قرآن

رده‌بندی کنگره: BP۱۰۴

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۶۶۶۰۷

فهرست مطالب

مقدمه ۹

فصل اول: باورها

۱- آیین حنیف ۱۴

۱-۱- حنیفیت در قرآن ۱۶

۱-۲- جاهل^۱ اله در نگاه مشرکان ۲۰

۲- یهود ۲۳

۲-۱- یهود در قرآن ۲۶

۳- مسیحیت ۲۹

۳-۱- مسیحیت در قرآن ۳۱

۴- مرگ ۳۴

۴-۱- مرگ اندیشی قرآنی ۳۶

۴-۲- دلایل قرآنی معاد ۳۸

۴-۳- ترسیم قیامت ۴۱

۴-۴- اهمیت عقیده به رستاخیز ۴۳

۵- جبر ۴۹

۵-۱- نفی جبر در قرآن ۵۰

۶- روح ۵۷

۶-۱- روح در جهان بینی قرآنی ۵۸

۷- جن ۵۹

۸- شیطان ۷۰

۸-۱- شیطان از منظر قرآن ۷۱

۹- ملائکه ۷۴

۹-۱- ملائکه در قرآن ۷۵

۱۰- بت پرستی ۷۹

- ۱۰-۱- بت‌های معروف ۸۱
- ۱۰-۲- نفی بت‌پرستی در قرآن ۸۶
- ۱۰-۳- روش قرآن در مبارزه با بت‌پرستی ۸۹
- ۱۱- پرستش درخت ۱۰۳
- ۱۲- توت‌پرستی ۱۰۳
- ۱۳- ستاره‌پرستی ۱۰۵
- ۱۳-۱- نفی گونه‌های مختلف شرک‌پرستی در جامعه جاهلی ۱۰۶
- ۱- سحر ۱۱۰
- ۱-۱- سحرستیزی قرآن ۱۱۲
- ۱۵- کفایت ۱۱۸
- ۱۵-۱- مبارزه با کفایت ۱۲۳
- ۱۶- چشم‌زخم ۱۲۵
- ۱۶-۱- چشم‌زخم در قرآن ۱۲۷
- ۱۷- طیره ۱۲۹
- ۱۷-۱- مقابله با خرافه طیره ۱۳۱

فصل دوم: رفتارها

- مقدمه ۱۳۶
- ۱- شریعت ۱۳۶
- ۱-۱- احیاء شریعت ابراهیمی ۱۳۶
- ۱-۲- نماز در عصر جاهلیت ۱۳۷
- ۱-۲-۱- نماز قرآنی ۱۳۸
- ۱-۳- روزه در جاهلیت ۱۴۰
- ۱-۳-۱- روزه قرآنی ۱۴۰
- ۱-۴- حج در جاهلیت ۱۴۲
- ۱-۴-۱- حج ابراهیمی ۱۴۹
- ۱-۵- قربانی در حج جاهلیت ۱۵۹

- ۱-۵-۱- قربانی در حج قرآنی ۱۶۲
- ۲- قتل فرزندان و مواجهه قرآنی ۱۶۳
- ۳- نذر در قبل از اسلام ۱۶۶
- ۳-۱- اصلاح قانون نذر در قرآن ۱۶۹
- ۴- زکات ۱۷۱
- ۴-۱- تصحیح قانون زکات ۱۷۲
- ۵- بخشش جاهلانه ۱۷۴
- ۵-۱- ابرار و اطعام حاجیان ۱۷۶
- ۵-۲- دعوت قرآن به تفتاح عاقلانه ۱۷۸
- ۶- مفهوم شجاعت در جاهلیت ۱۸۳
- ۶-۱- مدح شجاعت در قرآن ۱۸۴
- ۷- راستگویی و صداقت و رفاقت نشونت ۱۸۷
- ۷-۱- دعوت قرآن به صلح و رحمت ۱۸۹
- ۸- پیمان در عصر جاهلیت ۱۹۲
- ۸-۱- دعوت قرآن به وفاداری ۱۹۴
- ۸-۲- جوار در قبل از اسلام ۱۹۶
- ۸-۳- جوار در زبان وحی ۱۹۶
- ۹- نظام قبیله‌ای ۱۹۷
- ۹-۱- همبستگی برادران قرآنی ۱۹۹
- ۱۰- نظام برده‌داری ۲۰۸
- ۱۰-۱- برخورد اسلام با برده‌داری ۲۰۹
- ۱۱- میگزاری و قماربازی ۲۱۲
- ۱۱-۱- حرمت خمر و میسر در قرآن ۲۱۵

فصل سوم: زن در دو باور

- ۱- زن در جامعه جاهلی ۲۲۲
- ۲- زن از نگاه قرآن ۲۲۸

- ۳- ازدواج در جامعه جاهلی ۲۳۲
- ۴- ازدواج در قرآن ۲۳۸
- ۵- ارث زنان ۲۴۶
- ۵-۱- ارث زنان در قرآن ۲۴۷
- ۶- طلاق ۲۴۹
- ۶-۱- طلاق در جاهلیت ۲۴۹
- ۶-۲- طلاق قرآنی ۲۵۲
- ۷- عده ۲۵۹
- ۷-۱- عده در قرآن ۲۶۰
- نتیجه گیری نهایی ۲۶۲

منابع و مأخذ

- الف: کتابها ۲۶۶
- مجلات ۲۷۱
- ج: پایان نامه ها ۲۷۱

مقدمه

جاهلیت عنوان شیوه زیستی مردم عربستان در عصر قبل از بعثت پیامبر اسلام ﷺ است؛ این واژه که برگرفته از آیات ۱۵۴ سوره آل عمران، ۵۰ سوره مائده، ۳۳ سوره احزاب، و ۲۶ سوره فتح است در روایات و گفتار اندیشوران و ملمان، واژه‌ای پربسامد است. یافتن ویژگی‌های آن زمان در ساحت فرهنگ، باور و شیوه زندگی اقتصادی و سیاسی دغدغه پژوهشی است که ثمره آن پیش‌بینی شایسته است. این پژوهش هرچند به ظاهر کاری تاریخی است ولی به نگاه عمیق‌تر مبتنی است که وحی قرآنی در آن طلوع کرده است. از این روی فهم ما از آن برده، تدک بزرگی در فهم آیات قرآنی از یکسو و از سوی دیگر دستیابی به نحوه تفسیر متن قرآن با زمینه‌های وحی و نسبت قرآن با اجتماع آن روز است، نیز چگونگی تار بست آیات توسط پیامبر گرامی اسلام ﷺ اثر دیگری است که می‌تواند از گذر این پژوهش هویدا شود و با مقایسه تحولات برآمده بعد از بعثت با شرایط قبل از آن می‌توان به میزان موفقیت حضرت محمد ﷺ آگاه شد.

معنای لغوی فرهنگ پیش بردن و جلو کشیدن است^۱ و از آنجا که برخی رفتارها انسان را به پیش می‌برند و جلو می‌کشند فرهنگ نامیده می‌شود. در اصطلاح، فرهنگ به مجموعه دانش‌ها، بینش‌ها، آداب و رسوم، باورها و رفتارهای جا افتاده‌ای که یک قوم و ملت به آن پایبندی نشان داده و گردن نهادن به آن را از وظایف قومی و ملی و حتی مذهبی خود به شمار می‌آورند و روش و منش، کنش

۱- معین، محمد، فرهنگ فارسی، چاپ ۲۶، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۸، ج ۸، ص ۴۴.

۲- رستمی، حیدرعلی، قرآن و فرهنگ زمانه، فصلنامه مطالعات تفسیری، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۹.

و واکنش‌های خود را بر آن بنا می‌نهند، گفته می‌شود.^۱ مقصود جامعه‌شناسان از فرهنگ آن دسته از جنبه‌های جوامع بشری است که آموخته می‌شوند نه آنها که به صورت ژنتیکی به ارث می‌رسند. اعضای جامعه همه در این عناصر فرهنگ سهیم هستند و به همین دلیل امکان همکاری و ارتباط متقابل به وجود می‌آید. این عناصر فرهنگی، متن و زمینه همگانی و مشترکی تشکیل می‌دهند که افراد جامعه زندگی خود را در آن می‌گذرانند.^۲ یکی از محققان می‌گوید: فرهنگ، زینای اندیشه‌ها و مبنای تصمیم‌های مردم بوده و شکل‌دهنده مغز آنان می‌باشد. تعبیر شاکله در قرآن یعنی عوامل شکل‌دهنده روح و روان آدمی ماده‌ای خام و حل‌پذیر است که جو حاکم بر آن، معلم و مربی، دوست، حاکمان، آداب و سنن و... را می‌سازند و به آن شکل و صورت می‌بخشند. هر قوم و ملتی به مقتضای زمان، مکان و جو حاکم بر زندگی آنان شکل خاص و ساختار ویژه‌ای دارد و آن شکل، مناسبات و انگیزه حرکات و سکنت آن قوم است.^۳

فرهنگ و آداب جاهلیت مانند فرهنگ‌های مردمان دیگر زمان‌ها و سرزمین‌ها دارای مؤلفه‌های رفتاری و عقیدتی است. برخی از مؤلفه‌ها با فطرت عالی انسانی سازگار است و قرآن نیز آن‌ها را تأیید کرده است اما در مقابل، رفتارها و باورهایی در جاهلیت جاری است که قرآن یا آن‌ها را مورد اصلاح قرار داده یا آن‌ها را رد کرده است.

لازم به ذکر است این کتاب که بر اساس پایان‌نامه کارشناسی ارشد اینجانب با راهنمایی دکتر محسن قاسم‌پور و مشاوره‌ی دکتر حمیدرضا سیهیمی تبار انجام گرفته در ۳ فصل تنظیم شده است.

۱- رستمی، محمدعلی، مقاله قرآن و فرهنگ زمانه.

۲- گیدنز، آنتونی، جامعه‌شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، چاپ سوم، تهران، نشر نی، ۱۳۸۶.

۳- حسینی دشتی، سیدمصطفی، معارف و معاریف، بی‌جا، مؤسسه فرهنگی آرایه، ۱۳۷۹ش، ج ۸، ص ۴۹.